

KARACADAĞ DEVELOPMENT AGENCY
Selahattini Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı No:15/A
21080 Bağlar / Diyarbakır / TURKEY
T: 0 412 237 12 16-17
F: 0 412 237 12 14
Web: www.karacadag.org.tr
e-mail: info@karacadag.org.tr

Şanlıurfa Investment Support Office
Paşabağı Mah. Adalet Cad. No:7/A Şanlıurfa
T: 0 414 314 98 03 - 04
F: 0 414 314 98 05
Web: www.investsanliurfa.com

Approximately **12.000** years ago, the area of land between the Euphrates and Tigris rivers was the site of the most important change in the history of mankind. The hunter-gatherer lifestyle of early man was beginning to evolve into a more settled, herder-farmer way of life. The remains found at **Göbekli Tepe** show us that life during this period of change, thousands of years ago, was not the simple, unsophisticated life that we thought. On the contrary, it seems that the hunter-gatherers were living through a magnificent age.

GÖBEKLİ TEPE The world's first temple

GÖBEKLI TEPE The world's first temple

Göbekli Tepe, a cult centre created by its hunter-gatherer people, commands a wide-reaching view due to the topographical characteristics of its location. The site lies at the highest point of the range of mountains that forms the northern border of the Harran Plain. Archaeological research models and theories of the Neolithic Age have been turned upside down by new data from the **Göbekli Tepe** site. At a time approaching the change to a herder-farming life, the monumental architecture and the advanced symbolic world of these last hunter-gatherer groups demonstrate a completely unexpected level of culture and civilisation for that time.

Göbekli Tepe is composed of 20 round and oval structures reaching 30 m in diameter. Of these, 6 have been exposed through excavation, the rest have been mapped using geomagnetic and georadar survey methods. The results of these excavations and surveys show that **Göbekli Tepe** was chosen and created by its people nearly **12.000** years ago as a major meeting centre. The monumental structures were built for ceremonial purposes, not to provide areas for daily living. In the centre of these circular structures there were two T-shaped, free-standing limestone pillars which were roughly 5m in length. Smaller versions of these pillars were placed around the inside walls and were directed towards the central pillars. The animal motifs and various abstract symbols carved on the pillars seem to point to some kind of a communication system; the symbolic world, memory and messages of **12.000** years ago.

The impressive monumental findings at **Göbekli Tepe** reflect a competent level of stonework, and the rich content of the carved motifs show that a level of complex thought processing had been reached. Aside from all these findings, when the quality and quantity of the structures are considered, it becomes apparent that to achieve such a construction required an understanding of large dimensions, monumentality, and numerical density, gained not by random trials but by systematic repetition. These would have been supported in

the background by skills in organisation and coordination, and a developed social system.

The monumental structures of **Göbekli Tepe** were deliberately buried by the Neolithic people who built them. It almost seems that the burial was a planned part of the construction right from the beginning.

Approximately **10.000** years ago, the use of **Göbekli Tepe** came to an end. During this time, the last hunter-gatherers were beginning to change their way of life. By burying the site, they abandoned their old identities, their important beliefs and their symbolic world without destroying it. Therefore, this unique place of worship, this isolated, remote, and peaceful mountain meeting centre, has survived without damage to the present day.

For nearly **2.000** years, **Göbekli Tepe** played an important role in the ritual world and lives of the local people until it was abandoned by the last hunter-gatherers. From that day until 1995 it lay waiting to be rediscovered.

The earliest reference to the name **Göbekli Tepe** appears in a 1980 publication of archaeological research. The site was discovered in 1963 during a surface survey carried out jointly by the Universities of Istanbul and Chicago. The first details of the settlement were mentioned in an article on the surface surveys written by Peter Benedict in 1980. The article contained a short description of **Göbekli Tepe**, noting the abundance of flintstones found on its slopes and the presence of possible burial sites at the top of the two highest mounds. However, the knowledge at that time regarding the Neolithic Age meant that **Göbekli Tepe** was not recognised as a special site. The first large statues and T-shaped pillars dating from the same period had been discovered in the **Nevali Cori** excavation near **Urfa** in the 1990s. In 1994, Klaus Schmidt, an archaeologist who had worked on the **Nevali Cori** excavation, visited the site of **Göbekli Tepe**. Work at the **Nevali Cori** site was finished, and the area had been flooded with water from the Atatürk Dam, so Klaus Schmidt was looking for a new project amongst the area's known Neolithic settlements. Using the experience that he had gained from the **Nevali Cori** excavation, Klaus Schmidt was able to recognise the stones at **Göbekli Tepe** as the tops of Neolithic pillars, not burial sites as the previous researchers had thought. **Prof. Dr. Klaus Schmidt**, an expert at the Orient Department of the German Archaeological Institute in Berlin, and professor at Erlangen University, has been continuously involved in the work at **Göbekli Tepe** since 1995.

When the astounding findings first appeared as a result of the excavation, they very quickly attracted world-wide attention. According to statistics produced by the excavation team, since 2010, during the months of September and October, an average of 300 people have visited **Göbekli Tepe** every day. The excavation has appeared on the front cover of several international magazines, and is attracting more and more local and foreign tourists to **Sanliurfa**.

AGENTUR FÜR AUFBAU KARACADAĞ
Selahattini Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı No:15/A
21080 Bağlar / Diyarbakır / TURKEY
T: 0 412 237 12 16-17
F: 0 412 237 12 14
Web: www.karacadag.org.tr
e-mail: info@karacadag.org.tr

Şanlıurfa Investment Support Büro
Paşabağı Mah. Adalet Cad. No:7/A Şanlıurfa
T: 0 414 314 98 03 - 04
F: 0 414 314 98 05
Web: www.investsanliurfa.com

Kurdus Fotoğraf: 0 (414) 314 98 05

Vor etwa **12.000** Jahren vollzog sich im Gebiet zwischen Euphrat und Tigris eine der wichtigsten Veränderungen der Menschheitsgeschichte. Von der Lebensweise als Jäger und Sammler entwickelten die Menschen allmählich ein sesshaftes Leben als Viehzüchter und Ackerbauer. Spuren aus dieser Übergangszeit, wie wir sie am **Göbekli Tepe** ("gebauchter Berg") finden, zeigen, dass die Jäger und Sammler vor Jahrtausenden keineswegs, wie vielfach angenommen, einen primitiven und bescheidenen Lebensstil pflegten, sondern vielmehr eine bereits weit entwickelte Kultur hatten.

GÖBEKLI TEPE DIE ERSTEN TEMPEL DER WELT

GÖBEKLI TEPE DIE ERSTEN TEMPEL DER WELT

Auf dem höchsten Punkt des Bergzuges, der die Ebene von Haran im Norden begrenzt und aufgrund seiner topographischen Bedingungen eine weite Sicht in die Ebene erlaubt, befindet sich der Göbekli Tepe, eine Kultanlage, die von Jägern und Sammlern. Sie hat sämtliche Theorien, die die Forschung bisher zur Jungsteinzeit und zu den damaligen Lebensbedingungen entwickelt hat, in Frage gestellt. Sie beweisen, dass die Menschen am Übergang vom Dasein als Jäger und Sammler zur sesshaften Landwirtschaft bereits in der Lage waren, in einer für diese Zeit nicht für möglich gehaltenen Weise monumentale Bauwerke zu errichten und eine hochentwickelte Bildersprache zu beherrschen.

Göbekli Tepe besteht aus etwa 20 kreisförmigen bzw. ovalen Anlagen mit einem Durchmesser von bis zu 30 Metern. Sechs davon sind bereits ausgegraben, die übrigen wurden durch geophysikalische Oberflächen-Untersuchungen gefunden. Die Messungen lassen den Schluss zu, dass **Göbekli Tepe** ein vor mehr als **12.000** Jahren von Menschen ausgewählter und geschaffener großer Versammlungsort war, der nicht zu Wohnzwecken errichtet wurde, sondern rituelle Monumente beherbergte.

Im Zentrum der erwähnten kreisförmigen Anlagen befinden sich jeweils zwei bis zu 5 Meter hohe monolithische Kalkstein-Pfeiler in T-Form. An den Innenwänden stehen nicht ganz so hohe Monolithen in derselben Form um die beiden zentralen Pfeiler herum. Die Monolithen sind mit Tierreliefs oder abstrakten Piktogrammen verziert. Man glaubt, dass es sich hierbei um damals allgemein verständliche Symbole handelt, um Botschaften aus der Symbol- und Erlebniswelt von vor **12.000** Jahren.

Die beeindruckenden monumentalen Funde des **Göbekli Tepe** beweisen eine weit entwickelte Beherrschung der Steinmetzkunst, während die Tierreliefs und abstrakten Motive auf eine bereits durchaus komplexe und reiche Vorstellungswelt schließen lassen. Darüber hinaus geben Qualität und Anzahl, Größe und Monumen-

talität der hinterlassenen Werke Hinweise auf ein soziales Gesellschaftsgefüge, das in der Lage war, komplizierte Prozesse zu organisieren und zu koordinieren. Die Kultanlagen auf dem **Göbekli Tepe** sind von den Menschen der Jungsteinzeit selbst bewusst zugeschützt worden. Man erhält den Eindruck, als sei das Zufüllen der Anlagen von Beginn an ein geplanter Teil des Ritus gewesen.

Seit etwa **10.000** Jahren wird die Kultstätte **Göbekli Tepe** nicht mehr genutzt. Die Menschen, die in dieser Zeit mit der Umstellung ihrer Lebensweise begonnen hatten, ließen ihre Identität als Jäger und Sammler hinter sich und verließen die Symbol- und Glaubenswelt ihrer Vorfahren, ohne diese zu zerstören. So kam es, dass der

Versammlungsort der letzten Jäger, dieser unvergleichliche Tempelberg, still und unbemerkt bis zum heutigen Tag erhalten blieb. **Göbekli Tepe**, der Platz, der über etwa **2.000** Jahre für die rituelle Vorstellungswelt der Menschen dieser Region eine so wichtige Rolle gespielt hatte, hat seit seiner Aufgabe bis 1995 auf seine Wiederentdeckung warten müssen.

In der archäologischen Literatur trifft man 1980 erstmalig auf den Namen Göbekli Tepe. Als jungsteinzeitliche Siedlung V 52 erscheint sie in einem Artikel von Peter Benedict, der eine bereits 1963 gemeinsam von den Universitäten Istanbul und Chicago durchgeführte Feldforschung auswertete. In der kurzen Notiz zum **Göbekli Tepe** wird ein mit Feuersteinen bedeckter Hügeloberfläche erwähnt, während auf den beiden höchsten Gipfeln mehrere Grabstätten anzutreffen seien. Im Lichte der damals bekannten Fakten über die Jungsteinzeit reichten diese Angaben jedoch nicht aus, um die überragende Bedeutung des **Göbekli Tepe** zu erkennen. Die ersten großen Statuen aus dieser Ära, ebenfalls Pfeiler in T-Form, wurden in den 90er Jahren bei Ausgrabungen in **Nevalı Cori** bei Urfa entdeckt. Nachdem 1991 die Grabungen in **Nevalı Cori** abgeschlossen und die Stätte von den Wassern des Atatürk-Staudamms überflutet war, kam Klaus Schmidt, der bei jeder Grabungsphase als Archäologe dabeigewesen war, auf der Suche nach einem neuen Projekt aus der Jungsteinzeit in der Region auch am **Göbekli Tepe** vorbei. Sensibilisiert durch seine Erfahrungen in Nevalı Cori erkannte er, dass es sich bei den behauenen Steinen, deren obere Teile offenlagen, nicht um neuzeitliche Grabstätten handelte, wie die Feldforscher 1963 angenommen hatten, sondern um Pfeiler aus der neolithischen Ära. Seit 1995 leitet **Prof. Dr. Klaus Schmidt**, Spezialist für Prähistorische Archäologie an der Orient-Abteilung des Deutschen Archäologischen Instituts in Berlin und Professor an der Universität Erlangen, ohne Unterbrechung die Grabungen am **Göbekli Tepe**.

Die beeindruckenden Funde, die bei den Grabungen zutage kamen, erregten innerhalb kurzer Zeit weltweit großes Interesse. Nach den Statistiken, die das Grabungsteam führt, haben 2010 in den Monaten September und Oktober täglich etwa 300 Touristen die Stätte besucht. Die Ausgrabungen am **Göbekli Tepe** sind bereits in zahlreichen internationalen Magazinen als Titelgeschichte erschienen und locken zunehmend mehr türkische und ausländische Besucher nach **Şanlıurfa**.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Selahattini Eyyubi Mah. Urfa Bulvarı No:15/A
21080 Bağlar / Diyarbakır / TURKEY

T: 0 412 237 12 16-17

F: 0 412 237 12 14

Web: www.karacadag.org.tr

e-mail: info@karacadag.org.tr

Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi

Paşabağı Mah. Adalet Cad. No:7/A Şanlıurfa

T: 0 414 314 98 03 - 04

F: 0 414 314 98 05

Web: www.investsanliurfa.com

Yaklaşık **12.000** yıl önce, Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgede, insanlık tarihinin en önemli değişimlerinden biri yaşanmaktaydı. İnsanoğlu avcı-toplayıcı bir yaşam tarzından, yerleşik hayata, çiftçi-üretici düzene geçmek üzereydi. Binlerce yıl öncesinin avcı toplayıcılarının bu geçiş döneminde, sandığımız gibi mütevazı ve basit bir yaşam tarzıyla yetinmemiş olduklarını, aksine, görkemli bir evre yaşadıklarını, **Göbekli Tepe**'de bize bıraktıkları izlerde görebiliyoruz.

GÖBEKLİ TEPE DÜNYANIN İLK TAPINAGI

GÖBEKLİ TEPE DÜNYANIN İLK TAPINAĞI

Harran Ovasını kuzeyde sınırlayan dağ silsilesinin en yüksek noktasında yer alan, topografik özellikleri ile geniş görüş mesafelerine hakim bir konumda bulunan **Göbekli Tepe**, avcı toplayıcı insanların yarattığı bir kült merkezidir. Arkeolojik araştırma tarihinde neolitik dönem için düşünülen modelleri, teorileri alt üst eden verileri günümüze ulaştırmaktadır. Üretime geçiş aşamasına yakın olan son avcı grupların anıtsal mimarilerini ve gelişkin sembolik dünyalarını, bu dönem için beklenmedik bir düzeye ulaşmış bir kültürü bize iletmektedir.

Göbekli Tepe, çapı 30 metreye ulaşan yuvarlak ve oval planlı, sayısı 20'yi bulan yapılardan oluşur. Bunlardan 6 tanesi kazı sırasında ortaya çıkarılmış, diğerleri jeomanyetik ve georadar yöntemleriyle yapılan topraküstü ölçümler sonucunda belirlenmiştir. Bu ölçümlerle elde edilen sonuçlar **Göbekli Tepe**'nin neredeyse **12.000** yıl öncesinde insanoğlu tarafından seçilen ve yaratılan büyük bir buluşma merkezi olduğunu, günlük yaşama yönelik mekanlarla değil, törensel amaçlı inşa edilmiş, anıtsal yapılarla kaplı olduğu görüşünü desteklemiştir.

Yuvarlak planlı söz konusu yapıların merkezinde, iki tane serbest duran boyu 5 metreyi bulabilen kireçtaşından şekillendirilmiş **T** biçimli dikilitaşlar bulunmaktadır. Aynı formda ama daha küçük boyutlu dikilitaşlar ise yapı duvarlarının iç çeperlerine merkez iki dikilitaşa yönlendirilmiş olarak yerleştirilmiştir. Dikilitaşların üzerlerinde kabartma tekniğinde yapılan hayvan motifleri ve çeşitli soyut semboller bir tür haberleşme sisteminin kalıntılarını, **12.000** yıl öncesinin sembolik dünyasını, hafızasını, mesajlarını bugüne ulaştıran bulgulardır.

Göbekli Tepe'nin etkileyici anıtsal buluntuları yetkin bir taş işçiliğini yansıtmakta, taş üzerinde kabartma tekniğiyle yapılarak aktarılan motiflerin içerik zenginliği ise karmaşık bir düşünsel düzeye ulaşıldığını göstermektedir. Tüm bu bulguların yanında, eserlerin nitelik ve nicelikleri gözlemlendiğinde, raslantısal değil düzenli bir tekrarlama şeklinde saptanabilen büyük boyutluluk, anıtsallık ve

sayısal yoğunluk, arka planda olması gereken gelişkin sosyal düzenin, organizasyon ve koordinasyon kabiliyetinin ipuçlarını vermektedir.

Göbekli Tepe'nin anıtsal yapıları, onu yapan neolitik dönem insanları tarafından bilinçli olarak doldurulmuştur. Doldurulma işlemi yapı çalışmalarının bir parçası olarak en baştan planlanmış olduğu izlenimini vermektedir.

Günümüzden önce **10.000** yılları civarında **Göbekli Tepe**'nin kullanımı sona ermiştir. Bu dönemde hayat tarzlarını da değiştirmeye başlayan son avcılar, eski kimliklerini, avcı toplayıcı yaşamlarında onlar için önemli olan inanışlarını, sembol dünyalarını tahrip etmeden terketmişlerdir. Bu nedenle son avcıların buluşma merkezi olan bu eşsiz tapınaklar dağı, ıssız, ırak, sessiz doğal ortamda, tahrip edilmeden günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Yaklaşık **2.000** yıl boyunca bölge insanının yaşamında, ritüel dünyasında önemli bir rol oynayan **Göbekli Tepe**, son avcı ve toplayıcılar tarafından terk edildiği günden 1995 yılına kadar tekrar keşfedilmeyi beklemiştir.

Göbekli Tepe adına arkeolojik araştırmalarda ilk kez 1980 yılında yapılan bir yayında rastlanır. 1963 yılında İstanbul ve Chicago Üniversitelerinin ortaklaşa yaptığı bir yüzey araştırmasında, **Göbekli Tepe**, V 52 adıyla neolitik yerleşme olarak saptanmış ve yüzey araştırması ile ilgili 1980 yılında yapılan yayında Peter Benedict tarafından yazılan makalede yerleşme ile ilgili ilk bilgiler verilmiştir. Bu makalede yer alan kısa tanımda **Göbekli Tepe**'nin yamaçlarının çakmaktaşıyla dolu olduğu ve en yüksek iki tepeliğin üstünün gömütlüklerle kaplı olduğu yazılıdır. Ancak bu araştırmanın yapıldığı yıllarda neolitik dönem hakkında bilinenler, **Göbekli Tepe**'nin özel bir yer olarak anlaşılmasına olanak vermemiştir. Bu döneme ait büyük boyutlu heykeller, **T**-biçimli dikilitaşlar ilk kez 90'lı yıllarda Urfa yakınlarında bulunan Nevali Cori kazısında bulunmuştur. 1994 yılında Klaus Schmidt ekip üyesi arkeolog olarak her kampanyasına katıldığı **Nevali Cori** kazılarının tamamlanması ve bu yerleşim yerinin Atatürk Barajı suları altında kalması sonrasında, yeni bir proje planlama düşüncesiyle, bölgede bilinen diğer neolitik yerleşmeleri ve bu gerçevede **Göbekli Tepe**'yi ziyaret etmiştir. **Nevali Cori** kazılarının verdiği tecrübe, Klaus Schmidt'e, 1963 yılında **Göbekli Tepe**'de araştırmacıların gömütlük olarak tanımladıkları taşların, üst kısımları görünen neolitik dönem dikilitaşları olduğunu farketme olanağı vermiştir. Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü Orient bölümü uzmanı ve Erlangen Üniversitesi öğretim üyesi **Prof.Dr. Klaus Schmidt** 1995 yılından beri aralıksız olarak **Göbekli Tepe** kazı çalışmalarını yürütmektedir.

Yapılan kazı çalışmaları ile ilk kez ortaya çıkartılan etkileyici buluntular kısa sürede dünya çapında ilgi çekmeye başlamıştır. Kazı ekibi tarafından yapılan istatistiklere göre Eylül-Ekim aylarında 2010 yılı itibarı ile günde ortalama 300 kişi **Göbekli Tepe**'yi ziyaret etmiştir. Uluslararası birçok dergide kapak konusu olarak yer alan kazı çalışmaları, **Şanlıurfa**'ya her geçen gün artan sayıda yerli ve yabancı turisti çekmektedir.